

انکشاف نظام جزایی از بابل تا ایران باستان

مؤلفین:

دکتر علی طالع زاری

استادیار دانشگاه

فاطمه شریفیان

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

سرشناسه	طالع زاری، علی، ۱۳۶۰
عنوان و نام پدیدآور	انکشاف نظام جزایی از بابل تا ایران باستان/ مؤلفین: علی طالع زاری - فاطمه شریفیان
مشخصات نشر	تهران: کتاب آوا، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	۲۵۷ ص
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۳۴۸-۶ - ۲۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
موضوع	حقوق ایران باستان Law, Amciant Iranian
موضوع	حقوق - ایران - تاریخ Law-Iran-History
شناسه افزوده	شریفیان - فاطمه - ۱۳۶۶
رده بندی کنگره	۱۳۶ ف ۱۴۷/ط۲ KMH
رده بندی دیویی	۳۴۰/۵
شماره کتابشناسی ملی	۴۷۰ ۱۵۹

انکشاف نظام جزایی از بابل تا ایران باستان

انتشارات کتاب آوا

مؤلفان:	دکتر علی شریفیان (عضو هیات علمی دانشگاه آزاد گرگان)
ناشر:	کتاب آوا
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۶
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۲۰۰۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۳۴۸-۶

نشانی دفتر مرکزی: انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، بن بست حقیقت، پلاک ۲، طبقه ۲، واحد ۴
شماره های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ | ۶۶۹۷۴۱۳۰ | ۶۶۴۰۷۹۹۳ | دورنگار: ۱۵۱۰۱۵۱ | ۶۶۴۰۷۹۹۳

www.avabook.com avabook_kazemi@yahoo.com

فروشگاه کتاب آوا: اسلام شهر، خیابان صیاد شیرازی، روبروی دانشگاه آزاد اسلامی، جنب دادگستری
تلفن: ۵۶۳۵۴۶۵۱

هرگونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری قابل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فایل، سی دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحاتی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

فهرست مطالب

۱۳	 دیباچه
۱۷	 مقدمه
فصل اول: تعلیمی بر نظام حاکم، بر مجازات و مجازات‌ها در ایران	
۲۲	 مبحث اول: موقعیت جغرافیایی، تاریخی، اقتصادی و فرهنگی بابل باستان
۲۲	 مبحث اول: وضعیت جغرافیایی و تاریخی بابل
۲۳	 بند اول: سیر افیاء بابل
۲۴	 بند دوم: تاریخ بابل
۲۶	 گفتار دوم: رسمیت فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و دینی بابل
۲۸	 بند اول: وضعیت فرهنگی، معیه بابل
۲۹	 بند دوم: وضعیت اجتماعی بابل
۳۱	 بند سوم: وضعیت اقتصادی بابل
۳۲	 بند چهارم: وضعیت مذهبی بابل
۳۳	 مبحث دوم: بررسی نظام جزایی بابل با تأکید بر قانون حمورابی
۳۳	 گفتار نخست: گونه شناسی قوانین بین النهرین
۳۷	 بند اول: اور - نمو، قدیمیترین قانون نامه ی جهان
۳۹	 الف) قواعد حاکم بر قانون نامه اور - نمو
۳۹	 ۱- نابرابری افراد در برابر قانون
۳۹	 ۲- عدم رعایت اصل برائت
۴۰	 ۳- عدم رعایت اصل قانونی بودن جرم و مجازات
۴۰	 ب) گونه شناسی جرایم
۴۱	 ۱- جرایم علیه اشخاص
۴۱	 ۲- جرایم علیه حیثیت و آزادی افراد
۴۲	 ۳- جرایم علیه عدالت قضایی
۴۳	 ۴- جرایم علیه مالکیت
۴۳	 ج) کیفیت مجازاتها
۴۳	 د) کیفیت ادله اثبات دعوا
۴۴	 بند دوم: لیبیت ایشتار، قانون نامه‌ای از پادشاه ایسین

- ۴۶ الف) قواعد حاکم بر قانون لیبیت ایشانار
- ۴۶ ب) گونه شناسی جرایم
- ۴۶ ۱- جرایم علیه اشخاص
- ۴۷ ۲- جرایم علیه اموال
- ۴۸ ج) کیفیت مجازاتها
- ۴۸ بند سوم: قانون نامه ی اشنونا، قانون نامه‌های معاصر با قانون نامه ی حمورابی
- ۴۹ الف) گونه شناسی جرایم
- ۴۹ ۱- قتل
- ۵۰ ۲- جرایم کمتر از قتل
- ۵۰ ۳- مسئولیت کیفری ناشی از فعل حیوان
- ۵۱ ۴- سرقت
- ۵۱ ۵- زیادت در امانت
- ۵۲ ۶- غفلت در مشاغل و وظایف قانونی
- ۵۲ ۷- ورود غیر مجاز به ملک دیگری
- ۵۳ ب) کیفیت مجازاتها
- ۵۳ بند چهارم: قانون سورابی
- ۵۹ گفتار دوم: گونه شناسی جرایم در قانون حمورابی
- ۵۹ بند اول: جرایم علیه اشخاص
- ۵۹ الف) قتل
- ۵۹ ۱- قتل عمد
- ۶۰ ۲- قتل شبه عمدی
- ۶۰ ۳- قتل سهل انگارانه
- ۶۱ ۴- قتل پدهکار توسط طلبکار
- ۶۲ ۵- قتل با سبق تصمیم
- ۶۲ ۶- فوت انسان ناشی از فعل حیوان
- ۶۳ ۷- فوت ناشی از خطای پزشک
- ۶۳ ۸- فوت در اثر منازعه
- ۶۴ ۹- سقط جنین
- ۶۴ ب) جرایم مادون قتل
- ۶۴ ۱- کور کردن چشم
- ۶۴ ۲- شکستن دندان، استخوان دیگری
- ۶۵ ۳- سیلی زدن به دیگری

۶۶	۴- بیاحترامی به پدر و مادر
۶۶	۵- اتهام واهی به جرم (افترا)
۶۷	۶- تجاوز به حریم خصوصی
۶۷	۷- آدم ربایی
۶۸	۸- جرایم جنسی
۷۰	بند دوم: جرایم علیه اموال
۷۰	الف) سرقت
۷۱	ب) خیانت در امانت
۷۲	ج) جرایم مربوط به بردگان
۷۳	د) تخریب
۷۳	بند سوم: جرایم علیه عدالت قضایی
۷۳	الف) هتک کتب
۷۴	ب) اعدام
۷۵	ج) تغییر حکم صادر شده توسط قاضی صادر کننده حکم
۷۶	گفتار سوم: مشخصات قانون حرایم
۷۶	بند اول: نقش شاه به عنوان مرجع در امر قضاوت
۷۷	بند دوم: نظارت شدید حاکم بر ادا و سی
۷۷	بند سوم: قابل اعتراض بودن احکام صادر شده
۷۸	بند چهارم: منع انتقام خصوصی
۷۸	بند پنجم: ایجاد نظام قانونی و قضایی متمرکز
۷۹	بند ششم: کم رنگ نمودن نقش مذهب در سیستم قضایی
۸۰	بند هفتم: تأثیرپذیری قانون نامهٔ حمورابی از قوانین روم
۸۴	گفتار چهارم: اصول، قواعد و گونه شناسی مجازات ها در قانون حمورابی
۸۴	بند اول: اصول و قواعد حاکم بر مجازات ها
۸۴	الف) شدت و خشونت در مجازات
۸۵	ب) عدم رعایت اصل شخصی بودن مجازات
۸۵	ج) توجه به طبقه اجتماعی جانی و مجنی علیه در تعیین مجازات
۸۶	د) تناسب جرم و مجازات
۸۶	بند دوم: گونه شناسی مجازات ها
۸۶	الف) اعدام
۸۷	ب) قصاص و دیه
۸۷	ج) جزای نقدی

- ۸۸..... (خ) سایر مجازات های بدنی
- ۸۸..... (د) مجازات های تکمیلی
- ۸۹..... گفتار چهارم: آیین دادرسی و ادله اثبات دعوا در قانون حمورابی
- ۸۹..... بند نخست: آیین دادرسی کیفری
- ۹۱..... بند دوم: ادله اثبات دعوا
- ۹۲..... گفتار پنجم: قواعد حاکم بر نظام جزایی بابل
- ۹۲..... بند اول: عدم حاکمیت اصل قانونی بودن جرم و مجازات
- ۹۳..... بند دوم: عدم حاکمیت اصل برابری در مقابل قانون
- ۹۴..... بند سوم: حاکمیت اصل شخصی بودن مسئولیت کیفری
- ۹۵..... چهارم: نقش دولت در جبران خسارت بزه دیدگان
- ۹۵..... بند پنجم: منع انتقام خصوصی
- ۹۶..... بند ششم: اصل مجرمیت افراد
- ۹۷..... **فصل ششم: مجازات های بدنی در ایران باستان**
- ۹۸..... مبحث اول: بررسی مجازات های بدنی و عیلام و ماد
- ۹۸..... گفتار اول: نظام مجازات های بدنی در عیلام و ماد
- ۱۰۱..... بند اول: منابع نظام جزایی
- ۱۰۱..... (الف) قوانین داخلی
- ۱۰۳..... (ب) قوانین خارجی
- ۱۰۴..... بند دوم: جرایم و مجازات ها
- ۱۰۵..... بند سوم: اصول حاکم بر دادرسی کیفری
- ۱۰۵..... (الف) شیوه دادرسی
- ۱۰۵..... (ب) ترافیعی بودن دادرسی
- ۱۰۶..... (ج) علنی بودن دادرسی
- ۱۰۷..... (ه) قطعیت آراء
- ۱۰۸..... (و) عدم کتابت و شفاهی بودن قانون
- ۱۱۰..... (ز) تفکیک امور شرعی و قضایی
- ۱۱۰..... (ح) حاکمیت اصل مجرمیت
- ۱۱۱..... (ط) حاکمیت اصل نابرابری طبقاتی
- ۱۱۱..... بند چهارم: ادله اثبات دعوا
- ۱۱۱..... (الف) داوری ایزدی
- ۱۱۱..... (ب) سوگند
- ۱۱۲..... (ج) شاهد

۱۱۲	گفتار دوم: نظام جزایی ماد
۱۱۹	بند دوم: ویژگی های نظام جزایی ماد
۱۱۹	الف) جامعه طبقاتی و عدم حاکمیت اصل برابری افراد در برابر قانون
۱۲۱	ب) مبنای شرعی، عرفی و حکومتی دادرسی
۱۲۲	ج) شفاهی بودن قانون
۱۲۳	د) جایگاه حاکمیت در نظام جزایی ماد
۱۲۳	ه) تناسب جرم و مجازات
۱۲۳	و) تلافی بودن رسیدگی
۱۲۴	ز) فقدان قوانین مدون
۱۲۸	مبحث دوم: بررسی جرایم و مجازات ها در عصر هخامنشیان
۱۲۹	گفتار نخست: درآمدی بر موقعیت و قلمرو جغرافیایی و پادشاهان هخامنشی
۱۲۹	الف) نخستین موقعیت و قلمرو جغرافیایی هخامنشیان
۱۲۹	او: کنش های آنسوی فرات
۱۳۰	دوم) خشن ها، ابر سوی فرات:
۱۳۰	بند دوم: سلسله پادشاهان هخامنشی (پادشاهشناسی)
۱۳۱	الف) پادشاهی کورس (۵۵۰-۵۴۰ ق.م)
۱۳۳	ب) پادشاهی کمبوجیه (۵۳۰-۵۱۰ ق.م)
۱۳۴	ج) پادشاهی داریوش بزرگ (۴۸۶-۴۸۰ ق.م)
۱۳۵	د) پادشاهی خشایار شاه اول (۴۸۶-۴۶۰ ق.م)
۱۳۶	ه) پادشاهی اردشیر اول (۴۶۵-۴۲۴ ق.م)
۱۳۶	و) پادشاهی داریوش دوم (۴۲۳-۴۰۴ ق.م)
۱۳۷	ز) پادشاهی اردشیر دوم (۴۰۴-۳۵۹ ق.م)
۱۳۷	ح) پادشاهی اردشیر سوم (۳۵۹-۳۳۸ ق.م)
۱۳۸	ط) پادشاهی آرسس (۳۳۸-۳۳۶ ق.م)
۱۳۸	ی) پادشاهی داریوش سوم (۳۳۶-۳۳۰ ق.م)
۱۳۹	گفتار دوم: رویکرد هخامنشیان به سن، مذهب و عدالت (باورهای عرفی، مذهبی و اخلاقی)
۱۳۹	بند اول: بایبندی شاهان هخامنشی به سنت و مذهب (از شعار تا عمل)
۱۴۱	بند دوم: بایبندی شاهان هخامنشی به عدالت و دادورزی
۱۴۵	گفتار سوم: منابع جرایم و مجازات ها در دوره هخامنشی
۱۴۵	بند اول: دستورات و احکام شاهان
۱۴۷	بند دوم: عرف
۱۴۸	بند سوم: مذهب

۱۴۹	گفتار چهارم: انواع و کیفیت جرایم در دوره هخامنشیان
۱۴۹	بند اول: جرایم علیه نظم عمومی
۱۵۰	بند دوم: جرایم علیه مذهب و مقدسات دینی
۱۵۰	بند سوم: جرایم علیه حاکمیت و شاه
۱۵۲	گفتار پنجم: کیفیت و اقسام مجازات ها در دوره هخامنشیان
۱۵۲	بند اول: کیفیت اجرای مجازات
۱۵۳	بند دوم: اقسام مجازات ها در دوره هخامنشیان
۱۵۳	الف) اعدام و انواع آن
۱۵۴	۱- دوکرجی
۱۵۵	۲- کوبیدن سنگ بر سر
۱۵۵	ب) حبس
۱۵۶	ج) تبعید
۱۵۶	د) زنجار کردن
۱۵۶	ه) نازنانه
۱۵۷	و) جزای تدفین
۱۵۸	ز) مصادره اموال
۱۵۸	ط) قطع عضو (مثله)
۱۵۹	ی) مجازات های تکمیلی
۱۵۹	گفتار ششم: شاخصه های تعیین مجازات
۱۶۱	گفتار هفتم: اصول و قواعد مجازات ها در زمان هخامنشیان
۱۶۱	بند اول: شدت و خشونت مجازات ها
۱۶۲	بند دوم: عدم تطابق جرم و مجازات
۱۶۲	بند سوم: توجه ویژه حکام به جرایم علیه شاه و حاکمین
۱۶۳	بند چهارم: عدم وجود مبنای یکسان و ثابت در مجازات ها
۱۶۴	بند پنجم: توجه به شخصیت متهم در تعیین مجازات
۱۶۵	گفتار هشتم: مقامات و تشکیلات متصدی رسیدگی به جرایم و تعیین مجازات
۱۶۵	بند اول: شاه
۱۶۷	بند دوم: قضات شاهی
۱۶۹	بند سوم: ساتراپ ها (والیان)
۱۷۱	بند چهارم: محاکم محلی
۱۷۳	گفتار نهم: آیین دادرسی کیفری در عصر هخامنشیان
۱۷۳	بند نخست: آیین دادرسی

۱۷۴	بند دوم: ادله اثبات دعوی
۱۷۴	الف) اوردالی
۱۷۵	۱- ور سرد و گرم
۱۷۶	۲- سوگند خوردن
۱۷۸	ب) اعاده حیثیت
۱۷۹	بند سوم: حقوق دفاعی متهم
۱۸۰	مبحث سوم: بررسی نظام حاکم بر جرایم و مجازات ها از سلوکیان تا ساسانیان
۱۸۰	گفتار نخست: نگاهی بر جرم و مجازات در دوره اسکندر و سلوکیان
۱۸۱	گد ار دوم: بررسی جرایم و مجازات ها در دوره اشکانیان
۱۸۲	بند اول: جرایم و مجازات ها در دوره اشکانیان
۱۸۴	بند دوم: مسئولیت کیفری در دوره اشکانیان
۱۸۴	ب- سه- این داد- سی و مقامات رسیدگی به جرایم و مجازات ها
۱۸۵	بند چهارم: ه- سه- مشورتی در دوره اشکانیان
۱۸۶	گفتار سوم: نظام- دم- بر جرایم و مجازات ها در عصر ساسانیان
۱۸۷	بند نخست: اصول- راعد- دم- بر حقوق کیفری در عصر ساسانیان
۱۸۸	الف) عدالت خوانی نظام کیفری در عصر ساسانیان
۱۹۴	ب) آمیخته شدن حقوق کیفری با مذنب
۱۹۶	ج) علنی بودن دادرسی
۱۹۷	د) اخذ وثیقه از متهم
۱۹۷	ه) وجود محاکم دادرسی اختصاصی
۱۹۸	بند دوم: منابع حقوق کیفری در عصر ساسانیان
۱۹۸	الف) دستورات و احکام پادشاه
۲۰۰	ب) مذهب و مقررات زردشتی
۲۰۰	ج) رویه قضایی
۲۰۱	د) عرف
۲۰۲	بند سوم: اصول حاکم بر جرایم و مجازات ها در دوره ی ساسانیان
۲۰۲	الف) اصل قانونی بودن جرایم و مجازات ها
۲۰۳	ب) اصل تساوی افراد با جامعه در برابر قانون
۲۰۳	ج) اصل شخصی بودن جرایم و مجازات ها
۲۰۳	د) اصل تناسب جرم و مجازات
۲۰۵	فصل سوم: تأثیر نظام جزایی بابل بر نظام جزایی ایران باستان
۲۰۶	مبحث اول: تأثیر نظام جزایی بابل بر نظام جزایی عیلام

۲۱۲.....	مبحث دوم: تأثیر نظام جزائی بابل بر نظام جزائی ماد
۲۱۴.....	گفتار اول: تمدن آشور و تأثیرپذیری آن از بابل
۲۱۵.....	گفتار دوم: تاریخ سیاسی ماد و ارتباط آنها با آشور
۲۱۹.....	گفتار سوم: تأثیر نظام قضائی آشور بر ماد
۲۲۳.....	مبحث سوم: تأثیر نظام جزائی بابل بر نظام جزائی هخامنشیان
۲۲۵.....	گفتار اول: تأثیر مستقیم
۲۳۰.....	گفتار دوم: تأثیر غیرمستقیم
۲۳۵.....	مبحث چهارم: تأثیر نظام جزائی بابل بر نظام جزائی اشکانیان
۲۳۹.....	مبحث پنجم: تأثیر نظام جزائی بابل بر نظام جزائی ساسانیان
۲۴۳.....	

دستگاه

تاریخ همواره تکرار می شود و عدم آگاهی از تاریخ باعث می شود به سرنوشت قوم هایی گرفتار شویم که با عبرت نگرفتن از سرنوشت گذشتگان مغلوب تاریخ و در آن محو شدند و در متبل اقوامی که به تاریخ سرزمین خود اشراف داشتند همواره با آگاهی با اتفاقات و پیش آمدها مقابله کرده و در تاریخ فاتح آمدند و نام نیک از خود بجا گذاشتند.

تاریخ سرزمین ایران تاریخی است کهن و پر رمز و راز که از طرفی مردان بزرگی همچو کورش، داریوش، امیر کبیر و... در آن به ستاره ای درخشان تبدیل شدند و ایران و ایرانی را همواره در جهان سربلند و سر به نمودند و از خود نام نیک به جای نهادند و در مقابل سفاکان خونریزی هم چون چنگیز خان و تیمور لنگ و... یا شاهان بی عرضه و بی لیاقتی همچون فتحعلیشاه قاجار فرصت حکومت بر این سرزمین مقدس را یافتند که ذلت بارترین و ننگین ترین روزهای تاریخ ایران را رقم زدند و خود را به منفورترین موجودات تاریخ ایران تبدیل نمودند و هر کدام چند دهه تاریخ و فرهنگ و تمدن ایران را به عقب راندند.

ایران در زمان باستان، محل فرمانروایی و حکمرانی سلسله های مختلفی بود که هر یک خصوصیات و ویژگی های خاص خود را داشتند و بیشترین قدرت اتحاد ایران مربوط به همین دوران است. چرا که در عصر باستان قبیله های قدرتمندی همچون هخامنشیان و ساسانیان در ایران حکومت می کردند که در همه زمینه ها دارای سبک و درس خاص خود بودند که سیستم اجرای عدالت نیز از این امر مستثنی نبود. به طوری که علیرغم این که کشور ها و سرزمین های زیادی تحت امر آن ها بودند خود را همواره در مقابل مردم مسئول و موظف در اجرای عدالت می دانستند و حتی شخصاً قضاوت و رسیدگی می کردند به طور نمونه شاهان هخامنشی و ساسانی در اکثر دوره ها ((بارعام)) می دادند و در روزهای معین شخصاً به قضاوت می نشستند و حتی خودشان را هم در مقابل قانون مسئول می دانستند.

به طور نمونه در جشن مهرگان یا نوروز شخص شاه هخامنشی در نزد موبد موبدان به صورت دوزانو می نشست تا به شکایات مردم از وی رسیدگی شود و عدالت پادشاهان بزرگی همچون کوروش و داریوش و انوشیروان در همه جهان پیچید و هنوز هم الگوی عدالت می باشند به طوری که ملل مختلف و اکثر مورخین از کورش و داریوش به عنوان عادل و خیرخواه یاد کرده اند و منشور حقوق بشر کورش به عنوان اولین منشور حقوق بشر در سر در سازمان ملل نصب شده است.

در ایران باستان مبنای حقوق بیشتر عرفی بود و در برخی از دوره ها، مبنای دینی هم در کنار مبنای عرفی قرار گرفت و دین زرتشت مهمترین مبنای دینی در ایران باستان بود. مردم نیز در ایران باستان شدتاً بایند به سنت و مذهب بودند و شاهان به همین دلیل برای کسب مشروعیت خویش خود را تابع سنت ها و قواعد مذهبی می دانستند و منشاء حکومت خود را الهی می دانستند به طایفه ای که هخامنشیان همواره اعلام می کردند که حکومتشان هدیه ای از سوی اهورا مزدا است و بدیندهی خداوند در زمین هستند.

نظام جزایی در سرزمین ایران در دوران در عرض تاریخ پر رمز و راز کشورمان طی مسیر نموده است و مطالعات و یافته ها نشان می دهند که ایران همواره و در اعصار مختلف دارای نظام جزایی و ساختار (اگرچه در برخی اعصار به شکلی بدوی و ابتدایی) بوده است. به اعتقاد ما دوره بندی تاریخی گاهها متفاوت از دوره بندی نظام جزایی شکل گرفته است. به طوری که گاه و در برخی از اعصار سلسله های متعدد جایگزین هم شده اند اما به لحاظ نظام و ساختار جزایی تغییر خاصی به چشم نمی خورد. در واقع به خود قطعه و یقین بین تغییرات تاریخی و تغییر در سیستم جزایی ملازمه حتمی و قطعی وجود ندارد. تاریخ از زمان ها نیز عواملی همچون مذهب، فرهنگ و یا سنت های هم رنگ در بین چند سلسله تاریخی به عنوان فصل و مبنای مشترکی عمل نموده و باعث تداوم و ثبات در نظام جزایی در یک دوره طولانی گردیده است. در مسیر شکل و انکشاف سیستم جزایی کشورمان عوامل متعددی همچون اختراع خط، جنگ ها و طغیان ها، انقلاب های سیاسی، عقاید مذهبی و ... تأثیرگذار بوده و گردش چرخه تحولات نظام جزایی را گاه کند و گاه شتابان نموده است.

مطالعه تاریخ حقوق و بررسی این فراز و فرودها می تواند از دو جهت برای ما مفید باشد: جهت اول این است که با استفاده و به کارگیری از نکات مفید و مثبت، قوانین و نظام حقوقی خویش را پویاتر نماییم و جهت دوم این است که با عبرت گرفتن از نکات منفی، از تجربه روش ها و سازوکارهایی که در تاریخ تجربه شده اند و نتیجه مثبت نداشته اند خودداری نماییم. بنابراین تحقیق در زمینه تاریخ حقوق امری اجتناب ناپذیر و ضروری می باشد که می تواند سبب رشد و شکوفایی نظام قضایی در هر جامعه ای گردد.

امیدواری تحقیق پیش رو بتواند برگ سبزی باشد پیشکش به علاقمندان به تاریخ این مرز و بوم کهن و منطقه آغازی در مسیر پژوهش در عرصه تاریخ حقوق کیفری که بسیار جای قلم فرسایی دارد. فراموش نکنیم که گذشته چراغ راه آینده است و تاریخ، دفتر ثبت اشتباهات جامعه بشری و هر سی بیش بدانیم کمتر اشتباه میکنیم.

در پایان از همه دوستان و آشنایان ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند، قدردانی نموده و از همراهی صمیمانه مدیریت محترم انتشارات آوا جناب آقای کاظمی و کلیه همکاران پر تلاش ایشان که زمینه چاپ این اثر بدیع را فراهم آوردند سپاسگزارم.

دکتر علی طالع زاری

فاطمه شریفیان

کرمان، بهار ۱۳۹۶ خورشیدی

مقدمه

جوامع دنیا، از امپراطوری‌های بزرگ گرفته، تا قبیله‌های ابتدایی کوچک، برای برقراری نظم و امنیت جامعه و همچنین تعیین تکالیف افراد، نیازمند به اصول و قواعدی بودند که بین روابطشان در جامعه حاکم شود. این اصول و قواعد ابتدا همان عرف و عادت‌ها بود که در بین مردم و با مرور زمان سحر گرفته بود و بدان احترام گذاشته می‌شد. کم‌کم مذهب هم با ایجاد بایدها و نبایدهای خاص بود. این روابط افراد شد و منبع دوم این اصول و قواعد گردید. احکام و دستورات پادشاهان، جوامع باستانی نیز به نحوی سومین منبع این اصول و قواعد شده و خواستند با القای حاکمیت خود بر مردم، تمام امور را از طریق کنترل و حمایت از این بایدها و نبایدها به عنوان قدرت مطلق بدست بگیرند.

قانون، مجموعه‌ای از همین اصول و قواعد بایدها و نبایدهاست که از گذشتگان بسیار دور ایجاد شده و امروز به این مرحله از تکامل رسیده است. بی‌شک این مسیر تکامل یافته حاصل مدت زمان کوتاهی نیست و عمری به بلندای تاریخ بشر است. تاریخ نشان داده است که استمرار حاکمیت در هر جامعه‌ای با پذیرش قواعدی که قانون نامیده می‌شود امکان پذیر است. تاریخ حقوق روایت و سرگذشت قانون است که از ضمانت اجرای آن با عنوان نظام کیفری یاد می‌نمایند.

تاریخ حقوق هر ملتی بیانگر بخش عمده‌ای از تاریخ تمدن آن است. با آگاهی از تاریخ حقوق هر ملتی از سطح تمدن و میزان رشد مدنیت آن ملت آگاهی پیدا می‌کنیم. وجود نهادهای حقوقی مختلف مانند قانون مدون، جرم‌انگاری جرایم، نظام مجازات‌ها، آئین دادرسی کیفری و آئین اجرای احکام، سیستم قضات و شیوه‌ی اداره‌ی دادگاه‌ها بیانگر سطح تکامل تمدن در یک ملت است. این کار تحقیقی ناقل تاریخ حقوق ایران در دوران باستان است اما از زاویه و چشم‌اندازی دیگر.

مردم ایران، از روزگاران قدیم معروف به عدالت طلبی و ظلم ستیزی بودند. این ویژگی ایرانی‌ها، در گذشته مورد توجه بسیاری از مورخان و تاریخ نگاران قدیم بوده و آنها وجود این خصلت را در مقایسه با تمدن‌های دیگر تحسین کرده‌اند. دوره ی قبل از استیلای اعراب بر خاک ایران دوران باستان نامیده می‌شود که این دوران شامل حکومت‌های ایرانی عیلام، ماد، پارس، اشکانی و ساسانی می باشد. این دوران که از ۳۲۰۰ سال ق.م شروع و تا ۶۵۱ م پایان یافته است فراز و فرود بسیاری از تمام جنبه‌ها، علی الخصوص جنبه قضای، پشت سر گذاشته است.

آنچه مسلم است وجود نهاد قضایی مستقل در این دوران و در هر کدام از حکومت‌ها و امپراطوری‌های گفته شده می باشد. در هر دوره از حکومت، نظام حقوقی و جزایی، سیستم قانون گذاری و مملکت مستقلی وجود داشت و به نظر می رسد که در دوران هخامنشیان و ساسانیان نظام قضایی و سیستم قانون گذاری در ایران باستان به بهترین شکل ممکن متجلی شد. همه چیز از جوامع بدوی و آریه شروع می‌شد و بعد به سطحی می رسید که نظام قضایی در آن دوره، الگویی برای نظام‌های بعدی می شد.

از همان ابتدا، شاهان بزرگ این حظه در ایران باستان، مانند دیاکو، داریوش، کوروش، مهرداد، اردشیر و انوشیروان بی به این مهم رده بودند که اجرای عدالت بدون داشتن یک سلسله قوانین و مقررات اجتماعی میسر نیست و در واقع عدالت چیزی جز اجرای قوانین و تنبیه کسانی که از قانون سرپیچی می‌کنند نمی‌باشد. شاهان ایران از همان ابتدای تاریخ یکی از وظایف عمده خود را اجرای عدالت در بین اتباع خود می‌شماریدند. رسیدن به این مهم اقدامات زیادی انجام می دادند. تاریخ گواه این است که بی‌توجهی به عدالت یکی از دلایل عمده انحطاط حکومت‌ها بوده است. با نگاهی به دوره‌ی حکومت هر سلسله می‌بینیم که این دولت‌ها مدت زمان زیادی حاکم بر ایران بودند. به طور مثال مادها بیشتر از صد و پنجاه سال، پارس‌ها بیشتر از دویست سال، اشکانیان حدود به پانصد سال و ساسانیان، چهارصد و اندی سال حاکم بر ایران بودند.^۱ بعد از دوران باستان هیچ کدام از دولت‌های روی کار آمده، مانند دوران باستان، با این مدت زمان طولانی نتوانستند بر ایران حکومت کنند و این مطلب نشان از

۱- ر.ک به تاریخ باستان fa.wikipedia.org/wiki

جایگاه والای عدالت و حق طلبی در دوران باستان است. بی شک نظامهای قضایی حکومت‌های ایران باستان، حافظ آنان در تمام مدت حکومتشان بود. هیچ جامعه‌ای بدون قانون و عدالت گستره نمی‌تواند به حیات خود ادامه دهد. دوران طلایی و طولانی سلسله‌های تاریخی در ایران باستان گواه وجود نظام قضایی و سیستم قانونگذاری کارآمد و مناسب می‌باشد.

بزرگترین و متمدن‌ترین همسایه آریایی‌ها، مردمان بین‌النهرین بودند. بین‌النهرین سرزمین خوش آب و خاکی بود که زادگاه قدیمی‌ترین و تکامل یافته‌ترین تمدن‌های جهان باستان محسوب می‌شد. از میان تمدن‌های بین‌النهرین، تمدن بابل دارای ویژگی‌های منحصر به فردی بود و وارث تمام تمدن‌های این سرزمین محسوب می‌شد. بابل از همه نظر نسبت به رقیبان خود منحصر به فرد بود. او وارث تمدن سومر بود و همیشه مورد نظر و توجه همسایگان خود قرامی گرفت و عنوان تمدن برتر تأثیر بسزایی در شکل‌گیری تمدن‌های اطراف داشت.

یکی از برجسته‌ترین یادگار تمدن بابل سیستم قانون‌گذاری و نظام قضایی آن می‌باشد. برجسته‌ترین نماد قانون‌گذاری این تمدن قانون نامه حمورابی می‌باشد که جلوه‌ای از نظام جزایی و حقوقی بابل است. بابل به واسطه ارتباطی که با همسایگان خود داشت تأثیر بسزایی در سیستم قانونگذاری و نظام حقوقی و قضایی آنها داشت. ایران در طی ادوار مختلف و حکومت‌های یاد شده ارتباط زیادی با بابل به عنوان یک کشور فتح شده یا یک کشور فاتح داشت و تأثیراتی در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، معماری و علی‌الخصوص در زمینه قانون‌گذاری و نظام حقوقی و جزایی از بابل پذیرفته بود. بابل به عنوان تمدن برتر و بالاتر از تمدن ایران، علی‌الخصوص در زمینه قانونگذاری و نظام حقوقی و جزایی، تمدن مؤثر بود و خواه ناخواه بر ایران تأثیرگذار شد. این تأثیر در هر کدام از سلسله‌های متلف به شکلی بروز نمود و جزوی از فرهنگ جزایی ایران شد و از این طریق به نسل‌های بعد انتقال یافت و این در حالی بود که هر کدام از آنها دارای نظام حقوقی و جزایی خاص خود بودند.

علی‌الاصول، در زمینه تاریخ حقوق ایران در دوران باستان اندک کار شده که این کمی به خاطر محدود بودن اطلاعات ما از این دوره می‌باشد ولی این کمبود اطلاعات دلیلی خوبی برای رها نمودن تاریخ حقوق کشورمان در دوران باستان نمی‌باشد. باید با توجه به اطلاعات سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی دست به بازسازی تاریخ حقوق در این دوره زد و تاریخ

حقوق ایران باستان را از ابعاد مختلف بررسی نمود. تأثیرگذاری بابل بر سیستم قانونگذاری و نظام حقوقی و قضایی مبحثی است که اصلاً بدان پرداخته نشده و اطلاعات در این مورد بسیار پراکنده و غیر مرتبط بیان شده است. از این رو بر آن شدیم تا با مروری کوتاه ولی مفید به تاریخ حقوق جزایی در این دوره به بررسی میزان تأثیرپذیری ایران باستان در این زمینه از بابلیان بپردازیم و هر دوره را به طور مجزا در این باب بررسی کنیم.

www.ketab.ir